

דמותו של דוד לאור ההיסטוריוסופיה המקראית

לגבי כל מעשה אנושי, בימינו או בימי קדם, רשאים אנו לשאול לכוונת העושה ולברוק כיצד הוא מקיים כוונתו. כיוצא בזה מותר לשאול: מדוע סופרו הדברים שבספר שמואל על דוד? מדוע סופרו דווקא הדברים האלה, ובמתכונת וברצף כפי שהם לפנינו? כמובן, יש מקום גם לשאלה — אף שלפי עניות דעתי, אין אפשרות להשיב עליה תשובה של ממש — מי חיבר את הספר הזה? וכאן הרעות חלוקות, החל בדברי חז"ל בכרייתא המפורסמת (ב"ב יד ע"ב—טו ע"א) שאמרו כי שמואל כתב ספרו, ולפי פירוש אברבנאל אין כוונת חז"ל ששמואל כתב את הספר כולו, שהרי הוא מספר דברים שהיו אחרי מותו, אלא שהספר יצא מבית מדרשו ומתלמידיו אחריו. החוקרים החדשים עוסקים בזה הרבה. דוהם, למשל, שיער שהמחבר היה אביתר. קלוסטרמן טען לזכותו של אחימעץ בן צדוק. מ"צ סגל כתב בספרו, שהמחבר היה יהושפט בן אחילוד המזכיר. כמעט כל הדעות האלה על מחבר ספר שמואל נסמכות על העובדה, שכותב הספר היה, כפי שניכר בו, בקי בכל פרטי המתרחש. אולם כבר העיר בודה על כל ההשערות האלה, שאפשר נכונות הן ואפשר לא, ויש מקום לאלף אפשרויות אחרות.¹

והנה דומני ששיקולים אלה, הנשענים על העובדה שהמחבר ידע את המתרחש והיה קרוב למלכות ולאישים הפועלים, אינם מספיקים. לא די שאדם יהא בקי בעניין; יש להבין מדוע האיש כותב כפי שכותב, ויהא המחבר מי שיהיה. זו, לדעתי, השאלה העיקרית. מה הם קווי היסוד בתיאור עלילות דוד בספר שמואל? המעיין עיון כולל בפרקים האלה, שתחילתם בשמואל א טז (משיחת דוד), ימצא שעלילות דוד מסופרות בספר שמואל בשני חלקים. ואפשר שהמתרגם היווני, אשר חילק את ספר שמואל לשניים, כבר הרגיש שיש כאן שני חלקים, סימטריים כביכול, בתיאור עלילות דוד. כל חלק עשוי שלושה שלבים. החלק הראשון מתחיל, כאמור, בספר שמואל א בפרק טז. השלב הראשון בחלק הזה הם הפרקים טז—יח, שעיקר תוכנם הוא עלייתו המהירה של נער רועה אלמוני לדרגת חתן המלך, גיבור מהולל וידיד נפש ליורש העצר. בשלושת הפרקים האלה נעשה דוד מקורב למלכות.

אולם יש לזכור, כי לפנינו לא רק עלילות מדיניות. בספר שמואל, כבמקומות רבים בתנ"ך, עומד דוד נוכח בני־האדם של תקופתו, אך מבטו של המספר המקראי מכוון לא רק

1 [לסקירת הדעות השונות על מחברו של ספר שמואל ראה: מ' צבת, "שמואל, ס' שמואל", א"מ, ה, ירושלים תשמ"ב, טורים 80—92.]

”מקדש לבית אל” (עמ' 25–30)

בתמונה: בְּרַג' בִּיתִין ממזרח לבית אל העתיקה; לפי מסורת קדומה – מקום חלום יעקב

ברית בין הבתרים (עמ' 35–43)

בתמונה: הר הבתרים ברכס החרמון; לפי מסורת משלהי ימי הביניים כאן הובטחה הארץ לאברהם

תכנית כיבוש הארץ בספר יהושע (עמ' 58–63)
בתמונה: תל חסי בשפלה המזוהה עם עגלון

”את עקרון ואת גבולה” (עמ' 73–77)
בתמונה: בית בד מתקופת בית ראשון בתל מקנה היא עקרון

לפרשת חצור (עמי' 78–84)

בתמונה : מצבות במקדש מן התקופה הכנענית המאוחרת. שכבה זו חרבה בשרפה עזה ופסלים שהיו בה הושחתו במתכונן, אל נכון בידי ישראל

הנער המגיד ומשפטו בצקלג (עמי' 121–129)

בתמונה : הר הגלבוע

כל הזכויות שמורות להוצאת אוניברסיטת בר אילן. לדרך הספר באתר ההוצאה.

<https://www.biupress.co.il/index.php?dir=site&page=catalog&op=item&cs=683>

דמותו של דוד לאור ההיסטוריוגרפיה המקראית (עמ' 130–137)
בתמונה: עיר דוד והר הבית

ליחסים שבין דוד לרעיו ולניצבים נכחו; כי דוד ניצב גם מול אלוהיו — וזה העיקר בעיני המספר.

מה מבקש המספר להדגיש בשלושת הפרקים האלה? דוד נמשח על-פי ה' והוא נמשח בתנאים אבסורדיים, משום שבאותה שעה מולך מלך גדול ומצליח, המוקף חיבה והוקרה ואף חרדת קודש, וכל שבטי ישראל מלוכדים סביבו, ולמלך הזה בניס גיבורי חיל. מה ההיגיון אפוא במשיחת הנער מבית-לחם? ועל אף האבסורד הזה, הנה במהירות מסחררת מביאים המאורעות את דוד עד סמוך לכיסא המלכות. לקח זה חבוי בשלושת הפרקים טז–יח. זה השלב הראשון.

השלב השני הוא הפרקים יט–כא. אלה פרקי מעבר. הגלגל נהפך על דוד, והגיבור המצליח והמהולל, שכה מהר התקרב אל כיסא המלכות, נופל לבירא עמיקתא. מבחינת המספר הנבואי, הרי זה נסיונו של האיש המיועד. שהרי אין לך ניסיון קשה מעלייה מהירה, ועל אחת כמה אם באה אחריה ירידה תלולה.

השלב השלישי הוא מפרק כב עד סוף שמואל א. שלב של תלאות והרפתקאות וייסורים, וזהו השלב הארוך ביותר בחלק הראשון.

החלק השני, תחילתו בשמואל ב. אף הוא מחולק שלבים שלבים, אלא בסדר שונה, כפי שמחייב הגיון המאורעות. בפתחת שמואל ב דוד הוא ראש גדוד של מלך נכרי עובד אלילים, ומבחינתו של המספר הנבואי, הריהו בשפל המדרגה. ארבעת הפרקים הראשונים של שמואל ב משמשים שלב מעבר, שבו דוד מתרומם משפל מדרגתו למעלת מלך יהודה, שתלותו בשלטון הפלשתי תלות של ממש בתחילה ותלות פורמאלית אחר-כך, עד שכפרק ה הוא נעשה מלך ישראל.

וכאן מתחיל השלב השני. שלב הגדולה של דוד, המקביל לעלייתו של דוד בחלק הראשון, אלא כאן הוא אחרי המעבר. דוד בגדולתו מתואר בספר שמואל ב בפרקים ה–ח. בפרק ה — דוד כובש את ירושלים ומכה את הפלשתים מכה ניצחת. בפרק ו — הוא מעלה את הארון לירושלים. בפרק ז — חזון נתן, בית דוד ויעודו. בפרק ח — הכיבושים העצומים של דוד, שהביאו לידי ייסוד אימפריה יחידה במינה בתולדות ישראל.

מפרק ט ואילך מתחיל השלב השלישי, שלב התלאות, ההרפתקאות והייסורים. תחילתו במלחמת בני עמון, שאינה אלא מסגרת דראמאטית למעשה בת-שבע ואוריה; ולהלן הפרק הארוך על אמנון ותמר, מרד אבשלום, שבע בן בכרי, פרשת הגבעונים, המפקד, וביניהם יש שני פרקים החורגים ממסגרת זו: שירת דוד או תפילת דוד ואולי רשימת הגיבורים. מכל מקום, אנו מוצאים גם בחלק זה יותר מעשרה פרקים על ייסורי דוד ותלאותיו.

נמצא, שעלילות דוד מתוארות בספר שמואל בשני חלקים, וכל חלק עשוי שלושה שלבים (אם כי בסדר שונה מעט): עלייה, מעבר וייסורים. העובדה המפליאה והחשובה ביותר היא, שהשלב השלישי (בשני החלקים) של התלאות והייסורים הוא הארוך, המפורט והמודגש ביותר. על כורחך אתה שואל: מי היה מעוניין לתאר את גדול מלכי ישראל בצורה זו דווקא? והנה, אם יאמר לך אדם, שפרקי עלילות דוד בספר שמואל נכתבו מתוך מגמה של הוקרה והערצה לאיש, תאמין. אם יאמר לך אדם, שהפרקים נכתבו בהשראתו של דוד וכידי אדם שהיה מקורב לחצר המלכות, אל תאמין. אילו ביקש אדם — בהשראתו של דוד — לתאר את המלך מעוטר כבוד ותהילה, כלום היה מאריך בפרשת גת וצקלג, אבשלום,

בת־שבע, אמנון ותמר, ומקצר דווקא בכיבושיו והישגיו בשיא מלכותו? תמהני אם היה מאז ומעולם שליט שהיה סומך ידו על תיאור כגון זה, ולא היה רואה בו עלכון לעצמו ואף קאריקאטורה של שלטונו. בחמישה־עשר פסוקים פוטר הכותב כיבוש טריטוריות עצומות וייסוד אימפריה גדולה, ופרקים ארוכים הוא מקדיש למעשי נאפופים וחתירות ורציחות. האומנם זה הדבר, שנפשו של דוד חשקה שיסופר לדורות הבאים? אמת, פרקים אלו מתכוונים לשבח את דוד, אך באורח מקורי ועצמאי, ואין זו דרכו של חצרן. הכותב אינו דואג ואינו חושש לדעתו של דוד על כתיבתו. לפיכך סבור אני, כי הכותב אינו יהושפט בן אחילוד. דוד היה מפטר אותו מייד.

כבר רמזתי בתחילת הדברים, כי האנשים במקרא אשר נועדו לגדולות, שיש להם אופי של נבחר ושל מיועד, מתנסים בדרך־כלל בנסיונות, בין שהנסיונות האלה מפורשים ובין שאינם מפורשים. חז"ל אמרו: "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו" (אבות ה, ד). איני יודע אם היו לפי הפשט עשרה בדיוק. מכל מקום, נתנסה אברהם יותר מן המפורש. ביעקב לא נאמר בפירוש שנתנסה, אך אין ספק שסיפור קורותיו הוא סיפור נסיונות בעיקרו. והוא הדין בדוד, שהוא בתולדות ישראל אולי הנבחר הגדול ביותר. הרי אותה עלייה מופלאה וקצרה, שסופה ירידה גדולה. תחילה האיש מועמד בפני ניסיון של אמונה באותה משיחה אבסורדית, ואחרי־כך הוא עולה ומופתע לראות את הדברים מתגשמים, וכשהוא עומד על סף ההתגשמות, הריהו נוטל ארצה, למקום שממנו לכאורה אין שיבה לא לכיסא המלכות ואף לא לחברה הישראלית סתם.

כדי לבדוק מה טיבם של הנסיונות, שלפי הכתוב עמד בהם דוד, נעיין לדוגמה בשני פרקים חשובים, והם שמ"א כד וכו': המעשה בכנף בגדו של שאול המלך והמעשה בצפחת המים ובחנית.

רוב המפרשים לא ירדו, לצערנו, לטוף הדברים, והחוקרים החדשים קיפחו כאן דבר דק וחשוב מאוד בקורות דוד, וזה בשל ההנחה, המשובשת לדעתי מיסודה, ששני דברים הדומים במקרא לעולם הם שתי גירסאות של דבר אחד, דופליקאטים. ואולם המציאות האנושית היא — וכל ההיסטוריה האנושית מוכיחה זאת — שבנסבות שאינן משתנות במהירות הרי מעשים דומים חוזרים פעמים אין־ספור. אם בשני מקרים נופל שאול בידי דוד ובשניהם חס דוד על חייו של שאול והוא נוטל ממנו דבר קטן־ערך לסימן, הרי לדעת רוב המבקרים אין כאן אלא שני נוסחאות לסיפור מעשה אחד. אבל המציאות האנושית לחוד וביקורת הטקסטים לחוד.

הבה נבדוק את העניין שלפנינו בפרק כד. כאן דוד כורת את כנף מעילו של שאול. ומה אומר לו שאול (פס' יז—יט): "ויאמר אל דוד צדיק אתה ממני כי גמלתני טובה ואני גמלתיך הרעה. ואתה הגדת היום את אשר עשיתה אתי טובה את אשר סגרני ה' בידך ולא הרגתני. וכי ימצא איש את איבו ושלחו בדרך טובה וה' ישלםך טובה תחת היום הזה אשר עשיתה לי".

זו תמצית משמעותו של הפרק — גם לפי הפרשנות הסטאנדארטית — שדוד גמל טובה תחת רעה ושילח את אויבו. האמת היא שכך רואה את הדבר שאול, אבל לא כך רואה את הדבר המספר הנבואי, כלומר לגבי דוד, העומד מול אלוהיו, לא זו המשמעות של מעשיו. בפרשת העקידה, למשל, שהיא הניסיון הקלאסי, הוסיפו חז"ל מוטיב המתבקש בכל מעשי

ניסיון, את השטן בדמות נהר וכו'. בכל מעשה ניסיון יש מדיח, והנה אנו קוראים בפרק זה: "ויאמרו אנשי דוד אליו הנה היום אשר אמר ה' אליך הנה אנכי נתן את איבך בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך" (פס' ד). וכי נאמר לדוד על שאול "אנכי נתן את אויבך בידך"? בשום מקום לא מצאנו כדבר הזה.

ולהלן אנו קוראים: "כאשר יאמר משל הקדמני מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה כן" (פס' יג). גם זה פסוק, שרק מצטים פירושו אל-נכון. עד שננסה לעמוד על משמעותו, נשים אל לבנו, כי הייעוד האלוהי במקרא אינו דבר קונקרטי הנתון לאדם לאלתר, אלא דבר המחייב את האדם ותובע ממנו. הרי אנו קוראים בשמ"א טז, ב כששמואל הולך למשוח את דוד: "ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבח לה' באתי". לכאורה אדם ששליחות אלוהית בידו אינו צריך לחשוש — ואין הדבר כך. והנה יעקב, המיועד הקלאסי, משתחוה שבע פעמים לפני עשו אחיו ודואג שיהיה רווח בין עדר לעדר ואפילו אומר דבר שאינו מכוון למציאות, "עד אשר אבא אל אדני שעירה" (בר' לג, יד), והרי לא היתה לו כל כוונה ללכת לשעיר. וכבר עמד המדרש על כך. ועוד: הוא עשה שני מחנות, "ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה" (בר' לב, ח) — והלא זה האיש שהובטח לו כי אלוהים ישמור אותו בדרך, שיהיה גביר לאחיו וכו'.

כיצד תפס איש המקרא את ההבטחה האלוהית? כיוון שנועד לגדלות, חייב הוא לעשות כל האפשר במסירות עילאית, בערמה ובכוח, כדי להתקיים ולהגיע אל הייעוד. הוא שותף להשגחה ועליו להיות שותף טוב. על-כן גם דוד מסתתר במערה והולך אל מלך גת ועושה כל מה שביכולתו כדי להישאר בחיים ולהגשים את הייעוד.

הנה במלכים ב פרק ח מסופר שאלישע בא לרמשק, בפסוקים ז—י נאמר: "ויבא אלישע דמשק ובן-הדד מלך ארם חלה, ויגד לו לאמר בא איש האלהים עד הנה. ויאמר המלך אל חזהאל קח בידך מנחה ולך לקראת איש האלהים ודרשת את ה' מאותו לאמר האחיה מקולי זה. וילך חזהאל לקראתו... ויאמר אליו אלישע לך אמר לו חיה תחיה והראני ה' כי מות ימות". כלומר, אתה תאמר לו חיה יחיה, אבל דע לך שבאמת ימות. "ויאמר אלישע הראני ה' אתך מלך על ארם. וילך מאת אלישע ויבא אל אדניו ויאמר לו מה אמר לך אלישע, ויאמר אמר לי חיה תחיה. ויהי ממחרת ויקח המכבר ויטבל במים ויפרש על פניו וימת וימלך חזהאל תחתיו" (יג—טו). בן-הדד היה חולה, חזהאל מטפל בו, והנה הטיפול נמרץ יותר מדי. המקרא אינו רוצה לומר שחזהאל הוא סתם מרצח. מוטלת עליו שליחות אלוהית, וכך הוא תופס את הדבר. חזהאל ודאי אינו מופת לצדיק. אך דבר זה משותף הוא לכל בני התקופה: מי שהוטל עליו ייעוד אלוהי, חייב לעשות הכל כדי להגשימו.

כאשר שמע שאול אחרי המשיחה מה אירע ביבש גלעד (שמ"א יא), היתה עליו רוח ה' והוא עשה מעשה וכו'. בעצם עשה זאת מפני שהרגיש כייעוד, ומשהגיעה שעת הכושר מוטל עליו להפוך את הייעוד למציאות.

מעתה נבין מה הדבר שאומרים אנשי דוד אליו בפרק כד. בשום מקום לא אמר האלוהים אל דוד על שאול "הנה אנכי נתן את איבך בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך". מניין לאנשי דוד הדבר הזה? זהו פירושם שלהם, של אנשי המקרא, בני התקופה: אתה טוען שנמשחת למלך על ישראל והרי שאול מולך, אם כן כיצד תגיע אתה למלוכה? הוזה אומר, ששיתוף

הפעולה הנדרש מידך עם אלוהיך, שאתה בוטח בו, מחייבך כי כאשר תבוא שעת הכושר ושואל יגיע לידך, תעשה בו מה שאתה צריך לעשות, אם רצונך להיות מלך. זה הפירוש שמפרשים את העניין אנשי דוד מרי הנפש. אף דוד נוהג בדרך-כלל לפי עיקרון זה: הוא נלחם במואב ובפלשתים, כדי להתקיים ולהגיע לאותו ייעוד. אך זאת הפעם חורג דוד מן ההשקפה המקובלת ומתעלה עליה. הסיפור המקראי אינו רוצה לומר את הדבר הפשוט, שדוד גמל טובה תחת רעה, כשם שמעשה העקידה אינו אומר את הדבר הפשוט, שאברהם היה מוכן להקריב את בנו — רבים הם אשר היו מוכנים להקריב את בניהם לאלוהיהם. כאן הדבר שונה לגמרי. דוד איננו סתם חס על אויבו — הוא מתנשא מעל למעשי התקופה ודרכיה. הוא אומר: "מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה בך" (כד, יג), "ויאמר לאנשיו חלילה לי מה' אם אעשה את הדבר הזה לאדני למשיח ה' לשלח ידי כי משיח ה' הוא" (כד, ו). הוא אומר, כי בעניין זה אין הוא מוכן לשיתוף פעולה עם ההשגחה, כי ההורג את משיח ה' הוא רשע.

ידועה השאלה על "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי" (בר' טו, יד) — והרי אתה גרמת שישתעבדו בבניך? התשובה המקראית היא: לא נגזר על פרעה דווקא שיעשה זאת. ויכות מעין זה ניטש בין הצפון ובין הדרום בימי מלחמת האזרחים בארצות-הכרית. מתנגדי העבדות טענו כנגד אנשי הדרום: מי הרשה לכם לשעבד בני גזע אחר ולהעבידם? ובני הדרום טענו בפנים חסודות: אנו מקיימים את הכתוב במקרא, "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו" (בר' ט, כה). אך לא נאמר שם — השיבו להם הפרוטסטנטים מן הצפון — שאתם במטעים שלכם תעשו זאת. יש מרחק גדול בין "צריך להיעשות" ובין "אתה צריך לעשות". דוד מתנסה ניסיון אלוהי. האם לא אלוהים אינה לידו את שאול, הרודף אחריו כל הימים, בשעה שנכנס למערה? האם לא מצווה הוא מאת אלוהים לעשות זאת? ודוד עומד בניסיון אלוהי זה בבחינת "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל" (בר' לב, כח). העיקר כאן, בעיני המספר הנבואי, הוא לא שדוד שילח את אויבו, אלא הצד התיאולוגי.

ועתה אנו מגיעים לפרק כו. אותה שיטה הרואה כפל נוסחאות בכל מקום מקפחת כאן עניין דק ומעניין מאוד. כאן כתוב בפסוק ה: "וירא דוד את המקום אשר שכב שם שאול", ואחרי-כן כתוב בפס' ו-ט: "ויאמר אבישי אני ארד עמך. ויבא דוד ואבישי אל העם לילה והנה שאול שכב ישן כמעגל וחניתו מעוכה בארץ מראשתו ואבנר והעם שכבים סביבתו. ויאמר אבישי אל דוד סגר אלהים היום את איבך בידך ועתה אכנו נא בחנית ובארץ פעם אחת ולא אָשנה לו. ויאמר דוד אל אבישי: אל תשחיתוהו כי מי שלח ידו במשיח ה' ונקָה".

לשם הבנת האיש המקראי עלינו לחזור מכאן לפרק מא בבראשית. כאשר יוסף פותר את חלמו של פרעה הוא אומר (פס' לב): "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשותו". למדנו, שאם בא אות ואתה מפקפק אם רמוז הוא מגברה, הרי הישנותו מאשרת את אמיתותו. הכפל והחזרה כאן הוא מוטיב חינוני מאוד, והדבר מחרף עד אין קץ את הניסיון שדוד עומד בו. בשמ"א כו, יב כתוב: "ואין ראה ואין יודע ואין מקין כי כלם ישנים כי תרדמת ה' נפלה עליהם". והלוא זה הדבר שאבישי אומר לדוד: "סגר אלהים היום את איבך בידך" (שם, ת). ושוב, לא משום שאבישי הוא לוחם נוקשה ואכזרי, מבני צרויה הקשים, אלא מפני שהוא מאמין כך באמת ובתמים. ומה לדוד לחשוב כאן? הרי האיש המקראי משתף פעולה עם אלוהיו. פעם אחת אינה אלוהים את

האיש הזה בידי ולא עשיתי לו מאומה, והנה בפעם השנייה סיגר אלוהים את האיש הזה בידי ובאורח מפליא וכולט — האין כאן רמז שעלי לקום ולעשות את המעשה? תשעים ותשעה אחוז למאה מן האנשים בתקופת המקרא היו עושים זאת; והאחוז האחד הנשאר היה נאחז בהצעת אבישי "ועתה אכנו נא בחנית" (ח) והיה אומר לו: טוב, עשה אתה, או שהיה שותק ומניח לו לעשות ואחר-כך היה רוחץ בנקיין כפיו. אחד האיש דוד, שהמספר הנבואי מבקש להראותו לפנינו, שלמרות כל האותות, ועל אף הישנות הדבר פעמיים ועל אף ההצעה המושטת לו בקנה, שאחר יעשה את המעשה במקומו, הוא דוחה כל האפשרויות ועומד על דעתו: "אל תשחיתוהו כי מי שלח ידו במשיח ה' ונקה" (ט).

מהי משמעות הניסיון הזה? כאן דוד מתנסה בנוגע ליחסו אל משיח ה', כלומר אל מלכות ישראל הקדושה. הוא הנועד למלוכה, ועל-כן יש לבחון את יחסו אל הדבר שלשמו נועד. זה הדבר שהכתוב מבקש לומר, והוא חשוב לאין-ערוך בעיני המספר מכיבוש שבע ארצות. לכן הוא מקצר שם ומאריך כאן. העיקר בעיני המספר הנבואי הוא שדוד עמד בניסיון הגדול הזה, ביחסו אל משיח ה', ביחסו אל מלכות ישראל הקדושה.

ומכאן לפרק כז, כאשר דוד חוסה בצלו של אכיש מלך גת. שם הכתוב מספר בפסוק ז: "ויהי מספר הימים אשר ישב דוד בשדה פלשתים ימים וארבעה חדשים". ואחרי כן נאמר: "ויעל דוד ואנשיו ויפשטו אל הגשורי והגזרי והעמלקי כי הגה ישבות הארץ אשר מעולם בואך שורה ועד ארץ מצרים. והכה דוד את הארץ ולא יחיה איש ואשה ולקח צאן ובקר וחרמים וגמלים ובגדים וישב ויבא אל אכיש. ויאמר אכיש אל פשתם היום. ויאמר דוד על נגב יהודה ועל נגב הירחמאלי ואל נגב הקיני. ואיש ואשה לא יחיה דוד להביא גת לאמר פן יגידו עלינו לאמר כה עשה דוד וכה משפטו כל הימים אשר ישב בשדה פלשתים" (פס' ח-יא). כאן דוד מרמה את איש חסדו. תפקידו היה בעיקר להילחם בישראל, גם להילחם בנוודים, אבל בעיקר להילחם בירחמאלי, ביהודה, בקיני. דוד אינו חייב לישראל מאומה, שהרי ישראל זה הקיא אותו מתוכו, ואחדות לאומית במובן של ימינו לא היתה קיימת בימים ההם. ובגדרו של דוד יש אנשים שאינם ישראלים, מהם חתים, עבדים מתפרצים מאדוניהם ומרי נפש, וסתם בני בליעל, ובתוכם בוודאי גם אנשים המבקשים ליטול את הראשות מידו. הכתוב רוצה להטעים בפרק כז ואילך, שדוד מסתכן סכנת נפשות בכל יום ובכל רגע. למה? כי בשום פנים אינו מוכן לפגוע בישראל. הוא מועמד בניסיון בעניין יחסו אל ישראל, העם שעליו נועד למלוך. והנה מלמדנו הכתוב, כי בהיותו בשירותו של אכיש מלך גת, הפורש עליו ועל אנשיו את חסותו, נלחם דוד את מלחמות עמו ישראל.

בפרקים כח-כט יש ניסיון שהוא דומה במקצת לעקידה, כאשר דוד נפטר מלהוכיח את נכונותו במעשה, ככתוב באברהם "כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה" (בר' כב, יב), וכאן אנו שומעים אותו דבר אלוהים מפי הפלשתי. נזכור את המעשה ביונתן (שמ"א יד, ח-יג), המלמדנו כי אנשי המקרא שומעים לעתים דבר אלוהים היוצא מפי האיש המדבר אליהם. "אם כה יאמרו" — זהו רמז מלמעלה. קרוב לוודאי, כי מה שאומר לו אכיש "כי טוב אתה בעיני כמלאך אלהים" (שם כט, ט), נוסח שאינו הולם סוּן פלשתי, הוא מעין רמז מלמעלה.

ועתה נתבונן במסופר בפרשת מרד אבשלום. מבחינת המספר הנבואי אנו מוצאים כאן שתי נקודות חשובות. הרי, קודם כל, בשמ"ב טו, עניין ארון האלוהים. נאמר בפסוקים כה-כו:

"ויאמר המלך לצדוק השב את ארון האלהים העיר אם אמצא חן בעיני ה' והשבני והראני אתו ואת נוהו. ואם כה יאמר לא חפצתי כך הנני יעשה לי כאשר טוב בעיניו". כאן נראה כאילו יש קבלת-הדין ושברון-לב באמת. והנה אחרי-כן, כאשר שמעי בן גרא מקלל, אומר דוד: "מה לי ולכם בני צריה כי יקלל כה, כי ה' אמר לו קלל את דוד ומי יאמר מדוע עשיתה כן" (שמ"ב טז, י). ומיד בסמוך: "ויאמר דוד אל אבישי ואל עבדיו הנה בני אשר יצא ממעי מבקש את נפשי ואף כי עתה בן הימיני הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה'. אולי יראה ה' בעיני והשיב ה' לי טובה תחת קללתו היום הזה" (שם, יא-יב). שוב עמידה של כניעה ויאוש. גם בפרק טו פסוק ל אנו קוראים: "ודוד עלה במעלה הזיתים עלה וכוכה וראש לו חפוי והוא הלך יחף וכל העם אשר אתו חפו איש ראשו ועלו עלה ובכה". לכאורה נראה שהאיש נשבר כאן. אבל מיד להלן נאמר בפס' לב-לו: "והנה לקראתו חושי הארכי קרוע כתנתו ואדמה על ראשו. ויאמר לו דוד אם עברת אתי והיית עלי למשא. ואם העיר תשוב ואמרת לאבשלום עבדך אני המלך אהיה עבד אביך ואני מאז ועתה ואני עבדך והפרתה לי עצת אחיתפל. והלוא עמך שם צדוק ואביתר הכהנים והיה כל הדבר אשר תשמע מבית המלך תגיד לצדוק ולאביתר הכהנים. הנה שם עמם שני בניהם אחימעץ לצדוק ויהונתן לאביתר ושלחתם בידם אלי כל דבר אשר תשמעו". מיד אחרי הבכייה הגדולה נאמרים הדברים, ובדעה צלולה, מתוך החלטיות. ואין כאן שמץ שברון לב ומבוכה.

מה פשר עמידה זו של פכחון ובהירות תיכף לבכייה ודכדוך נפש? המספר מבקש להטעים שדוד אמנם נשבר, אבל הוא נשבר בינו לבין אלוהיו. "אולי יראה ה' בעיני והשיב ה' לי טובה תחת קללתו היום הזה", "כי ה' אמר לו קלל את דוד". לעומת זאת, בעינינו שלו עלי אדמות הוא אדם חזק וצלול דעת כשהיה. כאן לפנינו נסיונו של דוד בגדולתו. האידיאל של המלך הישראלי הוא "לבלתי רום לבבו מאחיו" (דב' יז, כ). האם זחה דעתו של דוד לאחר עלייתו המסחררת? אומר הכתוב: לא זחה דעתו.

כיוצא בו הסיפור המופלא על הריב בינו לבין מיכל בת שאול. דוד המלך הגדול מפזז ומכרכר. האין אמת בדברי מיכל: "מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הַרְקִים" (שמ"ב ו, כ). לא קשה — בייחוד למכיר את העיר העתיקה בירושלים — לדמות את הנשים עומדות על הגגות ומסתכלות בתמהון בנעשה למטה. מיכל הגאה סולדת מן המראה, וחוששת כי "אמהות עבדיו" עומדות וצוחקות. והנה אומר דוד אל מיכל: "לפני ה' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו לצות אתי נגיד על עם ה' על ישראל ושחקתי לפני ה'. ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ועם האמהות אשר אמרת עמם אֶפְבְּדָה" (שם, פס' כא-כב). מצד אחד, לפני עלותו למלוכה, וברגע לא נוח כלל, עומד דוד בניסיון בדבר יחסו אל ישראל ואל מלכות ישראל; ואחרי שעלה לגדולה ולמלוכה הוא עומד בניסיון של "לא ירום לבבו". האדם שהוא גדול וחזק וצלול ולעולם אינו נבוך, נשבר בפני אלוהיו. אין רבותא בכניעת הלב של אדם נזיר וחלוש, שכל ימיו הכנעה, ופשתה כהה לא יכבנה. אבל לוחם ושליט, שרוחו עשוי לבלי חת, שאני.

אמור מעתה: כל הפרשה הזאת (שלב שלישי, בשני חלקיו), פרשת הייסורים והתלאות, היא מבחינת המספר, שלשלת של נסיונות שמתנסה האיש המיועד. לא בכל הנסיונות עומד דוד. הוא נכשל בפרשת אוריה, והוא נכשל במקצת בעניין מפרכות. ואולם ברוב הנסיונות,

במכריעים שבהם, הוא מתנסה ועומד. רוב החוליות בשלשלת חזקות הן ומזהירות; אך יש, כאמור, חוליות רפויות ויש חוליה שבורה ומכאיבה. זה פשר הפרופורציה בפרקי עלילות דוד בספר שמואל. המספר הנבואי מבקש להעמיד אותנו על גדולתו של דוד, אך לא לפי מושגיה של חצר מלכות ואף לא לפי טעמו של דוד עצמו, כי אם לפי תפיסתה של הנבואה.